

KİŞİLERARASI İLETİŞİM SÜRECİNDE İZAFİYET TEORİSİ'NİN ROLÜ, SOMA KÖMÜR MADENİ FACİASININ FARKLI GAZETE HABERLERİNDE İŞLENİŞ FARKLILIKLARI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME¹

Yusuf KARADERE²

ÖZ

İletişim olanaklarının artması ile birlikte insanoğlu günlük yaşamda birçok uyarıcı ile karşı karşıya kalmaktadır. Kişiyi etkileyen tüm bu uyarıcılara bireyler bilinçli ve bilinçsiz olarak farklı tepkiler vermektedir. İnsanların hayatlarını kapsayan tüm mekânlar ve olaylar, iletişim sürecinin parçasını oluşturmaktadır. Bu noktada kişilerarası iletişim süreci içerisinde meydana gelen izafilik (görecelilik) iletişim sürecinin oluşmasında ve etkileşimin gerçekleşmesinde önemli bir noktadır.

Çalışmanın amacı, Kişilerarası İletişim Süreci İçinde İzafiyet Teorisi'nin rolünü incelemek, iletişim süreci üzerinde, algılama, yorumlama ve anlamlandırma süreçlerinde ne tür farklılıklara neden olduğunu açıklanmaya çalışmaktır. İlk kısımda kişilerarası iletişim süreci incelenmiş ve kısaca özetlenmiştir.

İkinci kısımda İzafiyet Teorisi tanıtılmıştır. Özel İzafiyet Teorisi ve Genel İzafiyet Teorisi açıklanmış; Kişilerarası İletişim Süreci ile İzafiyet Teorisi arasındaki ilişki ortaya koyulmaya, bireyler ve toplumlar arasındaki inanç, değer, kültür, ahlak gibi farklılıklar örnekler ile belirtilmeye çalışılmıştır.

Son bölümde, Türkiye'de 2014 yılında meydana gelen Soma Kömür Madeni faciasının 4 farklı ulusal gazetede yorumlanmış biçimleri ele alınmıştır. İncelemede nitel araştırma yöntemi kullanılarak, haber metinleri konularına ve içeriklerine göre analiz edilip karşılaştırılmıştır. Türkiye'de yayım yapan 4 farklı ulusal gazetenin ilk sayfa Soma Haberleri ele alınmış, gazete haberleri objektif şekilde, karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Haberlerin içerik analizlerine bakıldığında, gazetelerin olayları kendi politik bakış açılarına göre okuyuculara aktardıkları belirlenmiştir. Aynı gazeteler şekilsel olarak incelendiğinde haberlere verilen önem derecelerinde de farklılıkların olduğu görülmüştür. Bu durum gazetelerin, haberi ilk sayfadaki konumlandırma farklılıklarında da gözlemlenmiştir. Sonuç olarak incelenen gazetelerde aktarılan haber metinleri, içerik olarak ve şekilsel olarak farklılık göstermiştir; bu da kişilerarası iletişim süreci içerisinde olaylara bakış açılarında meydana gelen farklılıkları en net hali ile ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: İzafiyet, kişilerarası iletişim, iletişim, Soma, maden.

¹ Bu çalışma Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. Mustafa Özodaşık'ın danışmanlığında hazırlanan "Kişilerarası İletişim Sürecinde İzafiyet Teorisi'nin Rolü" isimli yüksek lisans tezinden özetlenmiştir.

² Öğr. Gör., Faruk Saraç Tasarım Meslek Yüksekokulu, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı, yusuf.karadere@faruksarac.edu.tr, ORCID ID:0000-0002-4719-0935

THE ROLE OF THE THEORY OF RELATIVITY IN THE PROCESS OF INTERPERSONAL COMMUNICATION, A COMPARATIVE EXAMINATION ON THE DIFFERENT NEWSPAPERS ABOUT DISASTER OF SOMA COAL MINE

ABSTRACT

Associated with the increase of communication facilities, mankind faces many stimulant in daily life. All of these stimulants affecting the person have different reactions, consciously and unconsciously. All the places and events that encompass people's lives are actually part of the communication process. At this point, relativity in the interpersonal communication process is an important point in the formation of the communication process and the interaction.

In this study, it is tried to be explained what kind of differences caused by Theory of Relativity on the communication process with in imperception, interpretation and signification by analyzing the role of Theory of Relativity by the interpersonal communication process. In the first part, interpersonal communication process were examined.

In the second part, Theory of Relativity was introduced. Special Theory of Relativity and General Theory of Relativity were explained. The differences such as belief, value, culture and moral between individuals and societies are tried to be remarked through examples by approaching the effect of Theory of Relativity by interpersonal communication process.

In the last part, the manners of interpretation of four different national news paper about Soma coal mine disaster occurred in Turkey in 2014 are analyzed. In the research, news texts were analyzed and compared according to their location and contents using qualitative research method. Soma News on the first page of four national newspapers published in Turkey has been discussed. In the investigation about the research all the details about newspaper news are handled objectively and were evaluated by comparison.

When the news of the content analysis, it is determined that there are differences in the way of treatment the worst case. When the same newspapers are examined in form, it was seen that there were differences in the important treatments given to the news. During their view disaster of Soma news while some newspapers are handled in direct, some newspapers have been given headlines or surveillance. As a result, the news texts transmitted in the news papers examined varied in content and shape. This reveals the differences in the interpersonal communication process in the most clear way.

Keywords: Relativity, interpersonal communication, communication, Soma, mine.

Giriş

Bireylerin hayatı, kendilerine sunulan çerçevede yaşantılarını oluşturmak ve oluşturulan bu çerçevede davranışlarını biçimlendirerek günlük hayatlarını devam ettirmek üzerine şekillenmektedir. Birey kendisine sunulan bu çerçeveden yola çıkarak neyin doğru, neyin yanlış olduğunu anlamaya ve yorumlamaya çalışmaktadır.

Bireyler arasında bakış açısı farklılıkları günlük hayatın algılanışında ve yorumlanışında farklılıkların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bireylerin hayat tarzları, bakış açıları, eğitim seviyeleri, içinde buldukları çevre gibi birçok etken; olayları farklı değerlendirmelerine ve farklı yorumlamalarına neden olabilmektedir. İşte bu noktada kişilerarası iletişim süreci içinde İzafiyet (Görecelilik) Teorisi ortaya çıkmaktadır.

1. Kişilerarası İletişim Kavramı

İletişim süreci içinde kaynağın ve alıcının insanlar olduğu iletişime “kişilerarası iletişim” denilmektedir. Birbirleri ile iletişime giren bireyler duygu ve düşüncelerini, tecrübelerini simgeler aracılığı ile birbirlerine aktararak ve birbirlerine aktardıkları bu simgeleri yorumlayıp anlamlandırarak karşılıklı iletişim içerisine girmiş olurlar (Özodaşık, 2009: 29-30).

Kişilerarası iletişim faaliyetleri, tüm iletişim faaliyetleri gibi öncelikli olarak “birey” ile ortaya çıkmakta ve iç iletişim faaliyetleri ile güçlü ve zayıf yönler tanınmakta, sosyal hayattaki uyarıcılara karşı verilecek tepkilerin nasıl olacağı belirlemektedir. Kişiler, amaçlarını ve duygularını fark ederek süreç içerisinde güvenli ve başarılı biçimde kişilerarası iletişim faaliyetlerinde bulunmaktadır (Armağan, 2014: 32). Kişilerarası iletişim sürecinde duygu, düşünce ve tecrübeler aktarırken karşılıklı olarak davranışlar üzerinde de etkileşimde bulunmaktadır. Kişilerarası iletişim sürecinde en fazla kullanılan iletişim aracı dildir (Lazar, 2001: 52).

2. İzafiyet Teorisi'ne Genel Bir Bakış

Thomas Kuhn, fiziğin ve diğer doğa bilimlerinin belirli kurallar içinde ve belirli bir ortamda üretildiğini ve bilgilerin ancak o kurallar içinde ve o ortamda değerlendirilebileceğini bu nedenle bilginin, evrensel gerçeklik içinde değerlendirilmemesi gerektiğini savunmuştur. Dolayısıyla gerçeğin bireye, kültüre veya ortama göre izafi olduğunu söyleyen görüşler ile İzafiyet Teorisi arasında ilişki kurulmaktadır (Taslaman, 2011: 4).

Einstein'dan önce İzafiyet Teorisi üzerine çeşitli araştırmalar yapılmıştır. İlk olarak Galileo bu etkiyi gözlemlemiştir. O dönemde bu deney tekneler üzerinde uygulanmıştır (Greene, 2008a: 31-32). Galileo, düzgünce giden bir tekne içinde kendi

bakış açısına göre teknenin durağan durumda olduğunu ve teknenin altındaki suyun hareket ettiğini söylemiştir. Descartes ise aynı konu üzerinde düşünen başka bir araştırmacıdır. Descartes, bir cismin, bir durum veya bir şey onu hareket etmeye zorlamadıkça ve müdahale etmedikçe hareketsiz kalacağını ya da bunun tam tersi şekilde sabit hızını koruyarak hareket eden bir cisme, başka bir gücün müdahale etmedikçe aynı hareketini sürdüreceğini aktarmıştır. Newton ise Descartes'in bu çalışmalarına farklı bir bakış açısı getirmiştir ve “Neye göre hareketsiz? Neye göre sabit hızlı bir hareket?” sorularını sormuştur (Greene, 2008a: 31-32).

Newton, uzay ve zamanın birbirinden farklı ve bağımsız olduğunu ve bunların sabit olarak hiçbir duruma bağlı olmadıklarını söylemiştir. Zaman, uzayın her yerinde aynı olarak kabul edilmiştir; çekim gücü ve hızdan bağımsız olarak görülmüştür (Taslaman, 2011: 2).

Einstein'a göre kütlesi olan cisimler uzayı etkilemektedir ve uzayı çökerterek şekillendirmektedir. Bu olaya çarşaf örneği verilerek konuya açıklık sağlanabilir. Köşelerinden gergin biçimde tutulan çarşafın içine bir bilye atıldığında çarşaf, bilyenin ağırlığından dolayı ilk biçimini kaybedecek ve içe doğru hafif bir büzülme gerçekleştirecektir. Uzayın yapısı da, içinde bulunan kütlelerin ağırlıklarına göre bükümlü bir yapıya sahiptir. Ağırlık ne kadar çok artırılırsa mevcut yapıda oluşacak büzülme de o derece artacaktır. Evren de aynı biçime ve özelliğe sahiptir. Einstein'ın İzafiyet Teorisi, uzayın ve zamanın değişken olduğunu, gezegenlerin çekim güçlerinin ve hareketlerinin uzayı ve zamanı etkilediğini ortaya koymaktadır (Taslaman, 2013: 21-22). İzafiyet Teorisi'nin gelişimi iki aşamadan meydana gelmiştir. İlk aşamaya “Özel İzafiyet Teorisi” denilmektedir. İkinci aşama ise “Genel İzafiyet Teorisi”dir. Genel İzafiyet Teorisi, Özel İzafiyet Teorisi'ni sınırlı bir durum olarak görür ve devamı niteliğindedir (Einstein, 2013: 45). Einstein 1905 yılında ilk olarak Özel İzafiyet Teorisi'ni (Special Theory of Relativity) ortaya koymuştur (Taslaman, 2011: 2).

2.1. Özel İzafiyet Teorisi

Özel İzafiyet Teorisi, uzay ve zaman kavramlarının fiziksel olarak daha net açıklanmasını ve hareket eden ölçüm cihazları ile saatlerin davranışlarının

anlaşılmasını sağlamaktadır. Mutlak eşzamanlılık kavramını ortadan kaldırmakta, kütle ve enerjinin eş değerliliklerini kanıtlamakta, ayrıca evrensel sabit hız olan ışık hızının, doğa yasaları üzerindeki rolünü de ortaya koymaktadır (Einstein, 2013: 45).

Işık hızının sonlu olduğu gerçeği ilk olarak Danimarkalı gökbilimci olan Ole Christensen Roemer tarafından 1676 yılında ortaya koyulmuştur. Ancak Dünya ile Jüpiter arasındaki mesafeyi tam olarak ölçememiştir ve ışık hızını saniyede 225.000 kilometre olarak hesaplamıştır. Şuan bilim adamlarının ölçümlerine göre ışık hızının saniyede 300.000 kilometre hızla yol aldığı bilinmektedir (Hawking, 2008: 27).

Özel İzafiyet Teorisi'nin en önemli ilkesi “mutlak uzay ve zaman yerine, mutlak ışık hızı” önermesidir (Bassett ve Edney, 2013: 32). Özel İzafiyet Teorisi'ne göre her hareket görecelidir. Bu durumu bir tren örneği ile açıklamak mümkündür. Sabit bir hızla, sabit bir yöne doğru giden bir tren düşünüldüğünde, bu trenin hareketi iki biçimde de açıklanabilmektedir. Özel İzafiyet Teorisi'ne göre dışarıda bulunan ve yeri referans alan kişi, yerin sabit ve trenin hareketli olduğunu belirtecektir. Ancak tren içindeki birey, içinde bulunduğu treni sabit ve yerin hareketli olduğunu iddia ederse, bu durum, kişinin konumundan kaynaklı bakış açısına göre fiziksel açıdan doğru olarak kabul edilebilir (Einstein, 2010: 57-59).

Einstein, Özel İzafiyet kavramı ile bilinenin aksine, ortak bir zaman kavramının olmadığını ve her bir bireyin kendi zaman dilimi içinde yaşadığını, bireylerin sabit bir durumda kalmaları durumunda ancak ortak bir zaman dilimine sahip olabileceklerini söylemiştir (Hawking, 2013: 17-18). Albert Einstein'a göre zaman ve hareket birbiri ile ilişkili olan kavramlardır. Buradan çıkarılabilecek sonuç ise zamanı kısaltmanın veya genişletmenin mümkün olduğu sonucudur. O halde mutlak bir zaman kavramının oluşması imkânsızdır (Born, 1995: 237). Zamanın, harekete bağlı olarak yavaşlaması etkisine “Zamanın Genişletilmesi Etkisi” denilmektedir (Davies; 2003: 26).

2.2. Genel İzafiyet Teorisi

Kütle çekiminin de ışın içine girdiği eğri uzay zaman kuramına “Genel İzafiyet” adı verilmektedir (Hawking, 2013: 27). Genel İzafiyet Teorisi'ne göre uzayın geometrik özellikleri bağımsız değildir ve maddeye göre şekillenmektedir (Einstein,

2010: 99). “ $E=Mc^2$ ” formülü bir nesnenin enerjisi ile kütesinin bağımsız olmadığını ortaya koymaktadır. Bu formülle anlaşılması gereken durum, hiçbir cismin ışık hızını geçemeyeceği kavramıdır. Bir cismin hızı arttığında ona bağımlı olarak enerjisi de artacaktır. Cisim ne kadar çok enerjiye sahip olursa kütesi de o derece artacaktır (Greene, 2008b: 60-61).

Genel İzafiyet Teorisi, uzay zamanın düz olmayışı gerçeğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Genel İzafiyet Teorisi'ne göre uzay zaman eğri bir yapıdadır. Uzayın bu yapısından dolayı, Dünya gibi gezegenler ve cisimler uzay boşluğunda “jeodezik” denilen doğru çizgiye en yakın yolu izleyerek eğik yörüngeler üzerinde hareket eder (Hawking ve Mlodinow, 2012: 86). Genel İzafiyet kavramının gündelik hayattaki etkileri oldukça küçüktür. Örneğin, Suyun kaynama noktasına ulaşması için büyük miktarda enerjiyi suya vermemiz gerekmektedir. Suyu kaynatmak için verilen bu enerji, suyun kendi kütesine eklenmektedir. Bu nedenle en başta bir tonluk olan suyun kütesi artık bir ton olmayacaktır. Suyun kütesi artık bir tonun milyonda dördü oranında artmış olacaktır (Turgut, 2005: 38-45).

3. Kişilerarası İletişim Sürecinde İzafiyet Teorisinin Rolü

Aydınlanma döneminde “Sadece bilim gerçeği gösterir.” düşüncesi hâkimdir. 20. Yüzyılda ise postmodernist düşünce ortaya çıkmıştır. Bu düşünceye göre evrensel gerçeklik yoktur ve herkesin kendi doğruları söz konusudur. Genel anlamda postmodernist eğilim, doğrunun sosyal bir yapı olduğunu ve objektif gerçeklerin olmadığını savunmuştur (Taslaman, 2011: 4).

İzafiyet Teorisi'ne göre nesnel anlamda bir gerçeklik, herkes için doğru olan mutlak değerler bulunmamaktadır. Hakikat ve doğrular bireyden bireye, toplumdaki topluma, dönemden döneme göreceli olarak değişiklik göstermektedir (Ceviz, 2000: 413). Semboller; insanların içinde buldukları toplumsal ve kültürel yapının birer ürünüdür. Kişilerin içinde buldukları toplum yapısına, bireysel özelliklerine, tecrübelerine göre sembollerin oluşturulması ve oluşturulan sembollerin anlamlandırılması farklılık gösterecektir (Gökçe, 2006: 10-20).

Kime göre, neye göre? Gibi soruların evrensel bir yanıtı olmayacağını savunan İzafiyet Teorisi, genel olarak kabul gören her şeyi, değerleri, kuralları, ahlaksal yapıları, dini inançları tartışılabilir konular haline getirebilmektedir.

Her bir birey, içinde bulunduğu şartlara göre hareket etmekte ve bu şartlara göre değerlendirmelerde bulunmaktadır. İşte “Bireysel Görecelik” kavramı bu noktada ortaya çıkmaktadır (Straughan, 2008: 17-18). Tüm değerler gibi bizim değerlerimizde izafidir yani değişken ve keyfidir. Değerlerimiz ve gerçeklerimiz onları doğrulayan görüşlerimize bağlıdır. Gerçek ve güzel olan, doğru ya da yanlış olan her şey, onu gören ve yorumlayana göre geçerlilik göstermektedir (Reboul, 1995: 364).

3.1. Kişilerarası İletişim Sürecinde Kültürel Görecelik

İletişim, kültürel farklılıkların en açık gözlenebildiği alandır. Bir tarafta iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve çoğalması, öbür tarafta küreselleşme bu durumun ne kadar önemli bir hal aldığına göstergesidir (Kartarı, 2006: 5).

Kültür; bireylerin grupların ve toplumların paylaştıkları yaşantılar ve deneyimler bütünüdür. Bu deneyimler, bireylerin yaşamlarını, dünyayı algılayış ve anlamlandırış biçimlerini etkilemektedir (Orhon, 2012: 157). Kültürel görecelik, bireylerin farklı kültürlere ve alt kültürlere sahip olduğunu savunmaktadır (Candansayar, 2001: 42).

O halde biz diyebiliriz ki kavramın temelinde “Herkesin doğrusu kendine.” düşüncesi yer almaktadır.

Toplumsal hayattaki kültürel yapı incelendiğinde, bu yapılar arasında benzerlikler ve ortak noktalar olduğu görülmektedir ancak kültürel yapılar birbirine ne kadar benzeseler de aynı değildirler. Her kültür, kendine has belli başlı özelliklere sahiptir ve bu özellikler toplumsal hayat içindeki bireyin ilk başta dikkatini çekmesine de kültürel farklılıkları oluşturmaktadır (Gültekin ve Sığı, 2007: 276).

3.2. Kişilerarası İletişim Süreci İçinde Ahlaksal Görecelik

Ahlak kavramı; gelenek, görenek, huy, karakter anlamlarını kapsamaktadır ve bir toplumdaki kişilerarası iletişim süreci içerisinde geçerli olan davranışlar bütünüdür (Gündüz, 2005: 2-3). Evrensel açıdan ahlaki yapı incelendiğinde bütün insanlık için

ortak bir ahlak teorisi bulunmamaktadır. İnsanlık vicdanı, değerleri ve kuralları, her dönem içinde bulunulan yapıya göre farklılık göstermektedir. Her toplumun uymak zorunda olduğu ahlak kuralları vardır ancak bu ahlak kuralları toplumsal olarak değişkendir (Sadık, 1936: 132).

İbn. Miskeveyh'e göre "Bütün huyların değiştirilmesi mümkündür. Değiştirilmesi mümkün olan hiçbir şey tabiattan gelmez. O halde hiçbir huy tabiattan gelmez." Bu sözden de ahlaki davranışların farklı toplumlarda farklı biçimlerde görüldüğü ve içinde bulunulan topluma göre değerlendirilmesi gerektiği, tüm ahlak kurallarının sonradan öğrenildiği ve göreceli olduğu anlaşılmaktadır (Uysal, 2003: 56-57). Ahlak kurallarının, kültürden kültüre değişiklik göstermesine örnek olarak Eskimoların konuklarına, eşlerini sunmalarını ve bunu ayıp saymamalarını gösterebiliriz.

Değer; "değerli olan, insanın değerini koruyan ve ona daha fazla değer kazandıran şey." olarak açıklanmaktadır. İnsan, davranışları gerçekleştiren bir varlık olarak bütün davranışlarının temelinde değer yargılarına sahiptir. Ancak bu değerler incelendiğinde önem dereceleri ve anlamlandırılış biçimleri bireyden bireye farklılık göstermektedir (Uysal, 2003: 52-53).

3.3. Kişilerarası İletişim Sürecinde Dinsel Görecelik Kavramı

İnsanların, hayatlarını devam ettirmelerini sağlayan bilgilerin öğretilmesinde ve temin edilmesinde belirli bir düzenin dikkate alınması gereklidir. İşte bu bilgilerin ve düzenin bir kısmı tarih boyunca belli dönemlerde "peygamberler" aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Peygamberlerin, insanlara öğrettikleri bu bilgiye ve hayat düzenine "din" denilmektedir (Görgün, 2010: 6). Din; insanın kutsal olanla ilişkisini betimleyen inanış bütünüdür. Bu inanışlardan her birinde farklı ibadetler ve törenler söz konusudur (Yalkut, 1986: 318).

Mecusilik; Zerdüş'tün tebliğ ettiği monoteist bir teoloji içeren inanç ve düşünce sisteminin, İran inanç ve gelenekleri ile harmanlanmış halidir. Bu din Sasaniler döneminde rahip sınıfı olan Meci'den (Mecüş) dolayı, İslam kaynaklarında bu isim ile anılmaktadır. Ateş kültürü ile ilgili inanç ve ritüellerden dolayı Ateşperestlik olarak da bilinmektedir (Alper, 2003: 279-284).

Budizm, M.Ö. 6 yy. da Hindistan'da "Buda" tarafından kurulmuş olan bir dindir. Kast sistemine bağlılığa karşı bir hareket şeklinde ortaya çıkmıştır. "Buda" anlam olarak aydınlanma ve uyanış anlamlarına gelmektedir (Özbay vd., 2010: 79-80).

Yahudilikte, Tanrı'nın birliğine inanılmasına rağmen belli dönemlerde ona insani özellikler atfedilmiştir. Ayrıca Yahudilik ve Hıristiyanlıkta bulunan diğer bir fark ise onların melekleri, Allan'ın oğulları ve kızları olarak görmeleridir. Sonradan gelen peygamberleri de kabul etmezler (Karaman vd., 1998: 12).

İslam kelimesi "boyun eğmek, teslim olmak ve barış yapmak" anlamlarına gelmektedir. İslamiyet dini, insanın ancak Allah'a karşı görevlerini yapması ve O'ndan başka hiçbir varlığa yaratıcı olarak yönelmemesi üzerine kurulmuştur. Evrende, O'ndan başka bir yaratıcı yoktur. Müslümanlar arasındaki ortak nokta Allah inancı ve O'nun rızasını kazanmak olmasına rağmen bu hedefe ulaşmada kullanılan yollar da kendi arasında farklılıklar göstermiş ve Mezheplerin doğmasına neden olmuştur. Mezhep; dini görüş, yorum ve anlayış farklılıkları sebebi ile ortaya çıkan dini kollardan her biri olarak tanımlanmaktadır (Büyükkara, 2010: 3-18).

4. 2014 Yılında Meydana Gelen Soma Kömür Madeni Faciasının Gazete Haberlerinde İşleniş Farklılıkları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme

4.1. Çalışma problemi

İzafiyet Teorisi, Kişilerarası iletişim süreci üzerinde ne kadar etkin rol oynamaktadır?

Toplumsal hayattaki iletişim süreci içerisinde her şey görüldüğü gibi midir?

Kişilerarası iletişim süreci içerisinde, bireylerarası değer yargıları aynı mıdır?

4.2. Çalışmanın Amacı

301 kişinin hayatını kaybettiği Soma Kömür Madeni faciasının, farklı siyasi görüş ve bakış açılarına sahip olan 4 farklı ulusal gazetenin, 14 farklı sayısında yer alan ilk sayfa Soma haberlerinde, toplam 14 günlük süreç içinde, ele alınış ve yorumlanış biçimlerini ve bakış açısı farklılıklarını inceleyerek kendi aralarında

karşılaştırmaktır. Böylelikle meydana gelen tek bir olayın izafiyet çerçevesi içerisinde farklı bakış açıları ile nasıl ele alındığı ve yorumlanabildiği belirlenmeye çalışılmıştır.

4.3. Çalışmanın Önemi

Gerçeklik ilişkisi bireyden bireye, toplumdaki topluma, dönemden döneme göreceli olarak değişiklik göstermektedir. Her bireyin kendine özgü doğruları bulunmaktadır. Bu çalışma ile kişilerarası ilişkilerin izafi açıdan değerlendirilmesini ortaya koymak ve kişiler arasındaki farklılıkların ne şekilde ortaya çıktığını göstermek önem arz etmektedir.

4.4. Varsayımlar

Kişilerarası iletişim sürecinde, görülenin dışında farklı amaçlar söz konusudur.

Farklılıklar toplum ve bireyler için yeni bakış açıları oluşturur.

Göreceli bakış açıları, farklı anlamların yeni değerler taşımaya neden olur.

Toplumda meydana gelen her olayın farklı yorumlanış ve anlamlandırılış biçimi bulunmaktadır.

Her birey olaylara kendi açısından yaklaşımlar geliştirir.

4.5. Sınırlılıklar

Bu çalışmada ele alınan gazetelerin Soma ile ilgili ilk sayfa haberleri incelenmiştir. Araştırmanın evreni Türkiye çapında ulusal yayın yapan günlük ulusal gazetelerin 2014 tarihli haberleridir. Çalışmanın örneklemini olarak Yeni Şafak, Hürriyet, Cumhuriyet, Taraf gazeteleri seçilmiştir. Gazete seçimlerinde, çalışmanın amacı, gazetelerin siyasi yaklaşımları ve görüşleri dikkate alınmıştır.

4.6. Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada içerik çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. İçerik çözümlemesi; toplum bilimi araştırma teknikleri arasında, kitle iletişim araçlarındaki içeriği incelemeye yönelik kullanılan bir araştırma biçimi olarak ortaya çıkmıştır. İçerik çözümlenmeleri kendi arasında nitel ve nicel olarak iki biçime ayrılmaktadır (Geray, 2011: 151). Çalışmada 14 günlük süreç içerisinde, 14 Mayıs 2014 ve 27 Mayıs 2014 tarihleri arasında, 4 farklı ulusal gazetenin, ilk sayfa Soma haberleri incelenmiş,

tablolar halinde tarihlere göre listelenmiştir. Haber metinleri yorum katılmadan incelenerek gazetelerin olayları ele alış biçimleri ve bakış açıları sayısal veriler veya istatistiksel ifadeler içermeden, nitel içerik çözümlemesi ile ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

4.7. Bulgular

Taraf, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Hürriyet gazetelerinin 14.05.2014-27.05.2014 tarihleri arasındaki ilk sayfa Soma haberleri şu şekildedir:

Şekil 1. Taraf, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Hürriyet Gazetelerinin Soma Haberleri

14.05.2017						
Gazete	Başlık	Tam Sayfa	Sürmanşet	Manşet	Dönüştü	Fotoğraf
Taraf	Mevzuata Uygun Facia		*			*
Cumhuriyet	Canlarımız Yerin Altında	*				*
Yeni Şafak	Yüreğimiz Yandı		*			*
Hürriyet	Kara Haber	*				*

Taraf gazetesi “Mevzuata Uygun Facia” başlıklı sürmanşet haberinde Çalışma Bakanlığı'nın yaptığı açıklamaya yer vermiştir. Haberin içeriğinde 15:15 sıralarında trafo patlaması meydana geldiği aktarılmıştır. Habere göre AFAD ölü sayısını 17 kişi olarak aktarmıştır, Manisa Belediye Başkanı ise 157 kişi olarak açıklamıştır.

Cumhuriyet gazetesi olaya tam sayfa yer vermiştir. “Canlarımız Yerin Altında” başlıklı haberde, Türkiye'nin tarihinin en büyük faciasını yaşadığı aktarılmıştır. Habere göre ölü sayısı dönemin Enerji Bakanı Taner Yıldız tarafından 151 kişi olarak aktarılmıştır. Haber, Yeni Şafak gazetesinde de sürmanşet olarak verilmiştir. “Yüreğimiz Yandı” başlıklı haberde, 200'den fazla kişinin yerin 2000 metre altında mahsur kaldığı ve 20 kişinin cansız bedeninin maden ocağından çıkarıldığı belirtilmiştir.

Hürriyet gazetesinde yaşananlar tam sayfa aktarılmıştır. “Kara Haber” başlıklı haberde, 300 madencinin alev duvarının ardında oksijensiz şekilde mahsur kaldığı, zamanla yarışıldığı ve zaman geçtikçe ölüm haberlerinin geldiği açıklanmıştır.

Şekil 2. Taraf, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Hürriyet Gazetelerinin Soma Haberleri

15.05.2017						
Gazete	Başlık	Tam Sayfa	Sürmanşet	Manşet	Dönüşlü	Fotoğraf
Taraf	Taammüden Katliam	*				*
Cumhuriyet	Masalı Bırakın Katlettiniz	*				*
Yeni Şafak	Matem	*				*
Hürriyet	Her Nefes Ölüm		*			*
	Vardiyada Rus Ruleti			*		*

Taraf gazetesi 15.05.2014 tarihli haberini tam sayfa olarak “Taammüden Katliam” başlığı ile vermiştir. Haberin içeriğinde, Devlet Denetleme Kurulu’nun, TMMOB’nin, DİSK’in ve muhalefet partilerinin Soma’da yaşanacakları önceden öngördükleri ve dönemin Çalışma ve Enerji Bakanlıklarını uyardıkları ancak uyarılara rağmen herhangi bir önlemin alınmadığı aktarılmıştır. Ayrıca 274 kişinin hayatını kaybettiği, 80 yaralı ve 300 kişinin de mahsur kaldığı aktarılmıştır. “15 Yaşındaki Çocuk İşçi Madende Öldü” başlıklı haberde, madende hayatını kaybedenlerden birinin 15 yaşındaki Kemal Yıldız olduğu iddiasına yer verilmiştir. Haberin devamında Faruk Çelik’in yaptığı açıklama “Hem sendika hem de işverenle görüşüm çocuk 19 yaşında.” şeklinde aktarılmıştır.

Cumhuriyet gazetesinin “Masalı Bırakın Katlettiniz” başlıklı manşet haberinde, ölü sayısının resmi verilere göre 274 kişi olarak açıklandığı ancak sayının daha fazla olduğunun ifade edildiği, cenazelere tabut yetiştirmek için marangozların gün boyu çalıştığı aktarılmıştır.

“Çocuklar Madende” başlıklı haberde, bir yurttaşın, 15 yaşındaki yeğeni Kemal Yıldız’ın madende çalıştığını söylemesi üzerine kaçak çocuk işçi iddialarının gündeme geldiği aktarılmıştır. Haberin devamında dönemin Enerji Bakanı Taner Yıldız ile sendika yetkililerinin bu iddiayı yalanladıkları ancak Manisa Tabip Odası Başkanı Derya Tekbayık’ın hastanelerde ziyaret ettiği yaralıları arasında yaşı küçük çocukları da gördüğünü söylediği aktarılmıştır. Yeni Şafak gazetesi aynı tarihte tam sayfadan büyük harflerle “Matem” başlığını atmıştır. Haberin içeriğinde, ölü sayısı 245 kişi olarak belirtilmiştir. Hürriyet gazetesi yaşanan olaylara hem manşetinde hem de sürmanşetinde yer vermiştir. “Her Nefes Ölüm” başlıklı sürmanşet haberde, ölü

sayısının 274 kişi olduğu, cenazelerden 196'sının ailelerine teslim edildiği belirtilmiştir. Haberin devamında gaz maskelerinin, madencileri 45 dakika boyunca koruyabildiği sonrasında ise yapılacak bir şeyin kalmadığı aktarılmıştır.

“Vardiyada Rus Ruleti” başlıklı manşet haberde, son 40 yıl içinde 3 bin madencinin kaza nedeni ile hayatını kaybettiği belirtilmiştir. Haberin devamında maden çalışanlarının 6 gün mesai yaptıkları, vasıfsız olanlarının aldığı ücretin 1,300 lira olduğu en yüksek maaşın ise 2,250 lira ile çavuşlara verildiği aktarılmıştır.

Şekil 3. Taraf, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Hürriyet Gazetelerinin Soma Haberleri

16.05.2017						
Gazete	Başlık	Tam Sayfa	Sürmanşet	Manşet	Dönüşlü	Fotoğraf
Taraf	Alçaklığın Adı Hadi Hadi		*			*
	Bedava Kömürün Omurgası			*		*
Cumhuriyet	Oğlum Verin Bana	*				*
Yeni Şafak	Dönemediler	*				*
Hürriyet	Düğün ve Cenaze		*			*
	İşte Cehennem			*		*

Taraf gazetesi, olayı “Alçaklığın Adı Hadi Hadi” başlığı ile sürmanşete taşınmıştır. Haberde 8 işçi, işçilerin hangi koşullar altında çalıştığını, madem ocağı çalışanlarına karşı amirlerin hangi tutumlar içinde olduklarını ve yaşananları açıklamıştır. Aynı gazetenin “Bedava Kömürün Omurgası” başlıklı manşet haberinde, Soma'daki maden sahibi Alp Gürkan'ın 4 milyon dolara daire sattığı, AKP'nin hayırsever işadamlarından biri olduğu ve ücretsiz dağıtılan kömürlerin tedarikçisi olduğunun belirtildiği aktarılmıştır.

Cumhuriyet gazetesi ise Soma haberlerini tam sayfadan üç büyük başlık altında vermiştir. “Başbakan'dan Dayak” başlıklı haberde, Başbakanlık Müşaviri Yusuf Yerkel'in, Soma'da bir kişiyi tekmelemesinin ardından Başbakan Erdoğan'ın da bir yurttışa tokat atağının ortaya çıktığı aktarılmıştır.

“Oğlum Verin Bana” başlıklı haberde, ölü sayısının 283 olarak açıklandığı belirtilmiştir. Haberin devamında ise madendeki çalışmaların yangın ve su baskını yüzünden aksadığı ve madende kaç kişinin olduğu hakkında net bir bilginin bulunmadığı aktarılmıştır.

Yeni Şafak gazetesi, Soma haberlerine tam sayfa yer vermiştir. “Dönemediler” başlıklı haberde, Soma’da şehit düşen 282 madencinin geride acı hikâyeler bıraktığı aktarılmıştır. Gazete, Soma haberlerini başlıklar halinde detaylandırmıştır ve farklı noktalara dikkat çekmiştir. “Evladı İle Koyun Koyuna” başlıklı haberde, Ordulu Hüseyin Avkas ve 19 yaşındaki oğlunun cansız bedenlerinin birbirlerine sarılmış halde buldukları belirtilmiştir. “Bir Dairesi 200 Can” başlıklı haberde ise Soma Holding’in sahibi Alp Gürkan’ın, Maslak’taki 56 katlı gökdeleninde en ucuz dairenin 1 milyon 350 bin dolar olduğu, bir daire fiyatı ile madende 5 yaşam odasının alınabileceği ve en az 200 işçinin bu sayede kurtulmasının mümkün olabileceği aktarılmıştır.

Hürriyet gazetesi aynı tarihli soma haberlerini hem sürmanşete, hem de manşete taşımıştır. “Düğün ve Cenaze” başlıklı sürmanşet haberde, Soma Esenler’de maden ocağı mekanikeri olan Hakan ve eşi Burcu’nun 14-15 Mayıs günü düğünleri olurken aynı gün 200 metre ilerideki başka bir evde, Soma faciasında hayatlarını kaybeden iki kardeşin cenazelerinin uğurlandığı haberine yer verilmiştir.

“İşte Cehennem” başlıklı haberde, Soma maden ocağındaki yangının devam ettiği duyurulmuştur. Haberin devamında yangın nedeni ile oluşan dumanın engellenmesi için tahtadan duvar örüldüğü belirtilmiştir. Ekiplerin, mahsur kalan madencileri kurtarmak için çalışmalara devam ettiği aktarılmıştır. Dönemin Enerji Bakanı Taner Yıldız’ın ölü sayısını 284 kişi olarak belirttiği açıklanmıştır.

Şekil 4. Taraf, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Hürriyet Gazetelerinin Soma Haberleri

17.05.2017						
Gazete	Başlık	Tam Sayfa	Sürmanşet	Manşet	Dönüşlü	Fotoğraf
Taraf	Üç Ay Erken Ölmüşler			*		*
Cumhuriyet	En Büyük Facia Sizsiniz			*		*
Yeni Şafak	Bu Böyle Gitmez			*		*
Hürriyet	Yorgun ve Gergin		*			*

Taraf gazetesinin “Üç Ay Erken Ölmüşler” başlıklı manşet haberinde, Soma Holding’in patronu Alp Gürkan’ın maden ocağında hiçbir ihmallerinin olmadığını öne sürmesinden bahsedilmiştir. Soma Holding’in patronu Alp Gürkan’ın “Yaşam odaları

hazırlıyorduk. Kaza 3-4 ay sonra olsaydı, bu insanlar kurtulacaktı.” sözlerine yer verilmiştir.

Cumhuriyet gazetesinin “En Büyük Facia Sizensiz” başlıklı manşet haberinde, Soma’da yaşanan facia, katliam olarak belirtilmiş, şirket yöneticilerinin olayların 4. Gününde konuştukları ve olaylarda ihmallerinin olmadığını savundukları aktarılmıştır. “Olmayacak Şey Oldu.” sözleri ile yöneticilerin olayı açıklamaya çalıştığı ifade edilmiş, çıkan yangını, sensörlerin neden algılamadığı konusuna ise yöneticilerin açıklık getiremediği belirtilmiştir.

Yeni Şafak gazetesinin “Bu Böyle Gitmez” başlıklı manşet haberinde, Türkiye’nin en güvenilir maden ocağında 284 cana mal olan facianın sektördeki eksiklikleri bir kez daha gözler önüne serdiği aktarılmıştır.

Hürriyet gazetesi “Yorgun ve Gergin” başlıklı sürmanşet haberinde, ölü sayısını 292, kayıp olan kişi sayısını ise 10 olarak aktarmıştır.

Şekil 5. Taraf, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Hürriyet Gazetelerinin Soma Haberleri

18.05.2017						
Gazete	Başlık	Tam Sayfa	Sürmanşet	Manşet	Dönüslü	Fotoğraf
Taraf	Bu Neyin Korkusu		*			*
	Soma’yı Polis Karıştırıyor			*		*
Cumhuriyet	Soma’ya Kelepçe	*				*
Yeni Şafak	Her Yer Soma		*			*
	Hiçbirinden Hesap Sorulmadı			*		*
Hürriyet	Şili’den Mesaj		*			*
	Soma Yasağı			*		*

Taraf gazetesinin “Bu Neyin Korkusu” başlıklı sürmanşet haberinde, yaşanan Soma faciasının sonrasında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın korumalarının ve müşavirlerinin ardından ise polis görevlilerinin halka saldırdıkları aktarılmıştır. Aynı gazetenin “Soma’yı Polis Karıştırıyor” başlıklı manşet haberinde polislerin, Soma faciasına yönelik meydana gelen tepkileri, toma ve gazla bastırmaya çalıştığı belirtilmiştir.

Cumhuriyet gazetesi aynı tarihte olaylara tam sayfa yer vermiştir. “Soma’ya Kelepçe” başlıklı haberde, hükümetin Soma’daki dayanışmanın kendisine yönelik tepkiyi örgütlemesinden çekindiği için bölgeyi ablukaya aldığı aktarılmıştır.

Yeni Şafak gazetesi “Her Yer Soma” başlıklı sürmanşet haberinde, Galatasaraylı futbolcuların maça Soma için madenci baretleri ile çıktıklarına, Beşiktaş’ın ise Soma’da hayatlarını kaybeden madencilerin sayısı kadar koltuklara karanfil bıraktığına değinilmiştir.

“Hiçbirinden Hesap Sorulmadı” başlıklı manşet haberde, bu güne kadar meydana gelen maden kazalarında sorumluların gerçek anlamda ceza almadıkları ya tazminat ödeyerek kurtuldukları ya da bilirkişi raporu ile serbest kaldıkları açıklanmıştır. Haberin devamında 10 yıl içinde yapılan yasal düzenlemeler ile maden sahiplerinin ölüme sebebiyet vermek suçu ile hâkim karşısına çıkarıldığından ancak alınan cezaların yeterli olmadığından bahsedilmiştir.

Hürriyet gazetesinin “Şili’den Mesaj” başlıklı sürmanşet haberinde, 4 yıl önce yerin 700 metre altında 69 gün mahsur kalan ve sağ çıkarılan Şilili madencilerin, Soma’daki meslektaşlarına gönderdikleri mesaj “Keşke bizden ders çıkarılsaydı.” şeklinde aktarılmıştır.

“Soma Yasağı” başlıklı manşet haberde, 301 madencinin hayatını kaybettiği, Soma’da gerilimin arttığı ve polis, bazı kişilerin ilçeye girişlerine izin vermediği aktarılmıştır.

Şekil 6. Taraf, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Hürriyet Gazetelerinin Soma Haberleri

19.05.2017						
Gazete	Başlık	Tam Sayfa	Sürmanşet	Manşet	Dönüşlü	Fotoğraf
Taraf	Soma İçin Sorgu Zamanı		*			*
	İktidarın Taşeronu			*		*
Cumhuriyet	Ölüm Fermanı			*		*
Yeni Şafak	Hesap Verme Zamanı			*		*
Hürriyet	Her Yolu Çürük			*		*

Taraf gazetesi, “Soma İçin Sorgu Zamanı” başlıklı sürmanşet haberinde, Soma Holding’in patronunun oğlunun da aralarında bulunduğu 25 kişinin gözaltına

alındığından ayrıca işletme müdürü ile birlikte iki mühendisin de tutuklandığından bahsetmiştir. Yangının trafo kaynaklı olmadığı, yanan kömürün çökmesi ve karbon monoksit gazının içerde birikmesi sonucunda oluştuğu açıklanmıştır.

Aynı gazetenin “İktidarın Taşeronu” başlıklı haberinde, 301 kişinin hayatını kaybettiği, Soma AŞ'nin aslında madenin sahibi olmadığı ve Türkiye Kömür İşletmeleri'nin taşeronu olduğu açıklanmıştır.

Cumhuriyet gazetesinin “Ölüm Fermanı” başlıklı manşet haberinde, taşeron sultanlığının geldiği, idarenin, personeli yeterli bulmaması durumunda ihaleye çıkabileceği, gerekli önlemlerin alınıp alınmadığı konusundaki denetimleri ise işverenin kendisinin yapacağı belirtilmiştir.

Yeni Şafak gazetesinin “Hesap Verme Zamanı” başlıklı manşet haberinde, Soma faciasında yürütülen soruşturma kapsamında ilk gözaltı kararlarının geldiği ve maden sahibinin oğlunun da aralarında bulunduğu 25 kişinin polis nezaretinde adliyeye götürüldüğü açıklanmıştır.

Hürriyet gazetesi “Her Yolu Çürük” başlıklı manşet haberinde, Soma Holding'in sahip olduğu, bölgedeki diğer maden ocağı olan Işıklar Maden Ocağı'nın da alarm verdiği belirtmiştir. Haberin devamında, Işıklar Madeni'nin, Soma ve diğer ocaklarla bağlantısını sağlayan 3 kilometrelik yolun, işletmenin yer altı faaliyetleri sonucunda çatlamaya başladığı ve son 6 ay içinde bu çatlakların göçüklere dönüştüğü aktarılmıştır.

Şekil 7. Taraf, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Hürriyet Gazetelerinin Soma Haberleri

20.05.2017						
Gazete	Başlık	Tam Sayfa	Sürmanşet	Manşet	Dönüşlü	Fotoğraf
Taraf	Havuz Medyasında Soma Yangını		*			*
	Madeni Kazdıkça Doğrular Çıkıyor			*		*
Cumhuriyet	Yangında Çalıştılar			*		*
Yeni Şafak	Bile Bile Ölüme Gönderdiler			*		*
Hürriyet	Baretli Bayram		*			*
	İlk Sorguda Çatlak			*		*

“Havuz Medyasında Soma Yangını” başlıklı sürmanşet haberde, madende bulunan, yürüyen bant sistemlerini satan şirketin, ünlü bir yazarın ablasına ait olduğu belirtilmiştir. Başbakan ile yakın ilişkileri olduğu aktarılan yazarın ablasının, yanmaz diye sattığı ve madende taşımacılık için kullanılan sistemin yangında tutuştuğu aktarılmıştır. Patron Alp Gürkan'ın, yazarın ablasına, borcuna kefil olacak kadar güvendiğinin ortaya çıktığı açıklanmıştır.

Aynı gazetenin “Madeni Kazdıkça Doğrular Çıkıyor” başlıklı manşet haberinde, madendeki yetkinin, yılbaşında birden değiştirildiği ve tüm bakanlık ve bürokrasi ile ilgili ilişkilerin, eşi o dönemin AKP Meclis Üyesi olan Ramazan Doğru'nun yetkisine verildiği aktarılmıştır. 30 Mart'ta AKP'nin Soma Meclis üyesi seçilen Doğru'nun, Çalışma ve Enerji Bakanlığı ile ilişkileri yürürken şirketin defalarca denetim geçirdiği halde facianın yaşandığı aktarılmıştır.

Cumhuriyet gazetesinin “Yangında Çalıştılar” başlıklı haberi, manşetten okuyuculara aktarılmıştır. Haberin içeriğinde Genel Maden İşçileri Sendikası Genel Başkanı Eyüp Alabaş'ın verdiği bilgiyi aktaran gazete, bu bilgiye göre facianın yaşandığı ocakta yangının sabah saatlerinde başladığını ancak yangına müdahale edilirken işçilerin ocakta çalışmaya devam ettirildiğini belirtmiştir.

Yeni Şafak gazetesinin “Bile Bile Ölümüne Gönderildiler” başlıklı haberinde, savcılık soruşturması sonucunda Soma madeninde 301 kişinin göz göre göre ölümüne gönderildiğinin ortaya çıktığı aktarılmıştır. Haberin devamında 2 kez yangın çıktığı, gaz sensörlerinin uyarı verdiği, son 15 gün sıcak kömür çıkarıldığı ancak madenin yine de çalışmaya devam ettiği ve müfettişlerin bu duruma göz yumdukları belirtilmiştir. Hürriyet gazetesinin “Baretili Bayram” başlıklı sürmanşet haberinde, Soma'nın acısının 19 Mayıs kutlamalarına da yansıdığına yer verilmiştir. Ayrıca haberde Samsun'dan, Ankara'ya giden 1919 gencin, kendilerini Kızılay'da karşılayan grupla birlikte Anıtkabir'e yürüdükleri aktarılmıştır.

Aynı gazetenin “İlk Sorgulamada Çatlak” başlıklı manşet haberinde, Soma faciası soruşturmasında işletme yönetim kurulu başkanı Can Gürkan'ın, genel müdür Ramazan Doğru'yu, Ramazan Doğru'nun ise “yetki imzası sahte” diyerek patronunu suçladığı aktarılmıştır.

Şekil 8. Taraf, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Hürriyet Gazetelerinin Soma Haberleri

21.05.2017						
Gazete	Başlık	Tam Sayfa	Sürmanşet	Manşet	Dönüslü	Fotoğraf
Taraf	Hükümette Soma Çatlağı			*		*
Cumhuriyet	450 Soma Var			*		*
Yeni Şafak	Her Yıl Beş Soma Faciası			*		*
Hürriyet	Hazin İade			*		*

Taraf gazetesi, Soma faciasını manşetine, “Hükümette Soma Çatlağı” başlığı ile taşımıştır. Haberin içeriğini ise dönemin Çalışma Bakanı Faruk Çelik’in, dönemin Enerji Bakanı Taner Yıldız’a, Meclis kürsüsünden verdiği yanıt oluşturmaktadır. Faruk Çelik’in yaptığı açıklamada, maden ocaklarının kendisi ile ilgili olmadığını, kendi bakanlıklarının görevinin teftiş ile sınırlı olduğunu, ocakların ruhsatlarının ve işleyişinin tamamen Enerji Bakanlığı’na ait olduğunu belirttiği aktarılmıştır.

Cumhuriyet gazetesi “450 Soma Var” başlıklı haberinde, Türkiye’de her an patlamaya hazır 450 maden ocağının daha olduğunu açıklamıştır. Eski Maden Mühendisleri Odası Başkanı Mehmet Torun’un “Bu ocaklar arasında Soma’dan daha beter durumda olanlar var. Özellikle kömür ocaklarının yüzde 70’i Soma’daki ocaktan daha kötü durumda. Patlama, ölüm riski devam ediyor.” şeklindeki açıklaması aktarılmıştır.

Yeni Şafak gazetesinin “Her Yıl Beş Soma Faciası” başlıklı sürmanşet haberinde, Türkiye’de günde 200 iş kazasının meydana geldiği, 4 işçinin hayatını kaybettiği; bu sayının yılda 1400’ü bulduğu ve 80 bin kişinin de sakat kaldığı açıklanmıştır. Bu nedenle yılda aslında 5 Soma faciasının yaşandığı ancak hayatlarını kaybedenlerin aynı gün toprağa vermediği için bu acının bilançosunun kimse tarafından fark edilmediği belirtilmiştir.

Hürriyet gazetesinin “Hazin İade” manşetli haberinde, Ahmet Yarkın’ın ölen ağabeyi Nuran Yarkın’ın naaşının taşındığı battaniyeyi “İhtiyacı olan başka bir de kullanır.” diyerek Kızılay şubesine iade ettiği aktarılmıştır. Haberin devamında Kızılay Soma Şube Başkanı Aziz Günal’ın gözyaşlarını tutamadığı belirtilmiş, Günal’ın battaniyeyi Ankara’daki genel merkeze göndereceklerini ve müzede sergileyeceklerini belirttiği açıklanmıştır.

Şekil 9. Taraf, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Hürriyet Gazetelerinin Soma Haberleri

22.05.2017						
Gazete	Başlık	Tam Sayfa	Sürmanşet	Manşet	Dönüşlü	Fotoğraf
Taraf	Kanlı Kömürün Ödülü Mercedes		*			*
	Yürütme Kadrosu			*		*
Cumhuriyet	Tekmeci Yakınımdır			*		*
Yeni Şafak	Maden 3 Ay Kapalı Kaldı			*		*
Hürriyet	Dokunulmaz			*		*

Taraf gazetesinin “Kanlı Kömürün Ödülü Mercedes” başlıklı sürmanşet haberinde, 301 kişinin ölmesine neden olan madeni denetlemek ile görevli olan TKİ'nin müdürü Hakkın Duran'ın geçen yıl kuruma “yüksek kazanç” elde ettirdiği için Mercedes SLK 200 model makam aracı ile ödüllendirildiği belirtilmiştir. Haberin içeriğinde ise yıllık 2 milyon ton kömür üretildiği ancak bu ocağın Soma Holding'e verilmesinin ardından üretimin yıllık 6 milyon tona çıkarıldığı ve son dört yılda maden ocağında 20 milyon ton kömürün elde edildiği, bunun da maden ocağını aşırı zorladığı ve sonucunda Soma faciasının yaşandığı aktarılmıştır.

Aynı tarihli “Yürütme Kadrosu” başlıklı haberde, olay farklı bir yönü ile ele alınmış ve haberin içeriğinde İş Sağlığı ve Güvenliği ile Kontrol Şube Müdürlüğü dâhil olmak üzere 10 şube müdürünün yasal olmadığı, şef ve müdür atamalarının ise kanuna karşı yapıldığı açıklanmıştır. Ayrıca haberin devamında ağır işlerde çalışan işçilere ödenmesi gereken primlerin de amir ve memurlara ulufe gibi dağıtıldığı açıklanmıştır.

Cumhuriyet gazetesinin “Tekmeci Yakınımdır” başlıklı manşet haberinde, Başbakanlık Müşaviri Yusuf Yerkele'e, Soma'da attığı tekmenin ardından 7 günlük iş göremez raporu veren Doktor Servan Gökhan'ın, 14 Mayıs'ta Başbakanlıktan telefonla arandığını belirttiği aktarılmıştır. Gökhan'ın hastada “ağrı ve hassasiyet mevcuttu” açıklamasını yaptığı, haberin devamında dayak yiyen kişinin provokatör olmadığı, ölen arkadaşları gibi madenci oluşunun ortaya çıktığı açıklanmıştır.

Aynı tarihli Yeni Şafak gazetesinin “Maden 3 Ay Kapalı” başlıklı manşet haberinde, faciadan sonra müfettişler tarafından madenin 2 kez denetlendiği belirtilmiştir. Müfettişlerin, madende yangından dolayı sarkan kömürler ve çöküklerin meydana geldiğini belirttikleri açıklanmıştır. Bu nedenle müfettişlerin, madenin

kapatıldığını, tüm eksiklerin giderilmesinin gerektiğini söyledikleri ve bu durumun en az 3 ay süreceğini açıkladıkları aktarılmıştır.

Hürriyet gazetesi ise Soma haberine “Dokunulmaz” başlığı ile manşetten yer vermiştir. Haberde, tutuklanan işletme genel müdürü Ramazan Doğru'nun sorumluluğun kendisine ait olduğuna dair sunulan belgedeki imzanın sahte olduğunu belirtmesi üzerine soruşturma savcılarının, Alp Gürkan'ı şüpheli sıfatıyla ifadeye çağırdukları ancak Alp Gürkan'ın ifadeye gitmemesi üzerine savcılığın harekete geçtiği açıklanmıştır. Savcının gözaltı ve yakalama kararı çıkarılması için mahkemeye başvurduğu ancak mahkemenin “Gürkan'ın kusurlu olduğunu gösterir elde yeterli belge ve bilgi olmadığı” gerekçesiyle savcının talebini reddettiği açıklanmıştır.

Şekil 10. Taraf, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Hürriyet Gazetelerinin Soma Haberleri

23.05.2017						
Gazete	Başlık	Tam Sayfa	Sürmanşet	Manşet	Dönüslü	Fotoğraf
Taraf	Soma'ya 3 Yıl Taraf'a 52 Yıl Hapis		*			*
Cumhuriyet	Kara Tumba Tedirginliği			*		
Yeni Şafak	Kapatmayın Önlem Alın				*	*
Hürriyet	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok

Taraf gazetesi 23 Mayıs 2014 tarihli “Soma'ya 3 yıl Taraf'a 52 Yıl Hapis” başlıklı sürmanşet haberinde, 301 kişinin katledilmesinden sorumlu olanlara 3 ile 15 yıl arasında hapis için soruşturma açıldığını, ancak MGK haberi için kendilerine 52 yıl hapis istendiğini duyurmuştur.

Cumhuriyet gazetesinin “Kara Tumba Tedirginliği” başlıklı manşet haberinde, 301 kişinin hayatını kaybettiği, Soma Kömür İşletmeleri'nin üretim ve kar hırsının dinmediği, CHP İzmir Milletvekili Erdal Aksünger'in, şirketin Işıklar ocağında kara tumba üretim modeline geçiş hazırlığı yapıldığını söylediği aktarılmıştır. Haberin devamında ise kara tumba modelinin, maden damarlarının tabaka şeklinde yataklandığı bölgelerde, göçertme tekniği ile yapılan üretim modeli olduğu ve gelişmiş ülkelerde terk edilen ve Türkiye'de de yasaklanan modelde işçilerin, kör noktada tutulduğu ve kaçacakları bir yerin bulunmadığı açıklanmıştır.

Yeni Şafak gazetesinin manşet ve sürmanşet haberinde Soma haberlerine yer verilmemiştir. “Kapatmayın Önlem Alın” başlıklı haberde, Başbakan Erdoğan'ın,

Soma'da oturma eylemi yapan madencilerle yaptığı görüşmeye, dönemin Enerji Bakanı Yıldız ve Çalışma Bakanı Çelik'in de katıldığı; Yıldız'ın işçilere “Yetkili olsanız ne yapardınız?” diye sorduğu, işçilerin ise “Ocakları kapatmayın ama gerekli önlemlerin alınması kaydıyla.” şeklinde açıklama yaptığı ilk sayfa haberleri arasında aktarılmıştır.

Hürriyet gazetesinin 23 Mayıs 2014 tarihli sayısının ilk sayfasında Soma haberlerine yer verilmemiştir.

Şekil 11. Taraf, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Hürriyet Gazetelerinin Soma Haberleri

24.05.2017						
Gazete	Başlık	Tam Sayfa	Sürmanşet	Manşet	Dönüşlü	Fotoğraf
Taraf	Katliam Öncesi Dayak		*			*
	Erdoğan Durmuyor			*		*
Cumhuriyet	Soma'da Gül Bile Yanıltılmış				*	*
Yeni Şafak	300 Avukat Gönüllü Oldu				*	*
Hürriyet	Uyardık Ama Dinlemediler			*		*

Taraf gazetesinin 24 Mayıs 2014 tarihli sürmanşet haberinde yer alan “Katliam Öncesi Dayak” başlıklı haberinde, 301 işçinin hayatını kaybettiği, madenin örgütlü sendikası Maden İş'in hazırladığı rapora göre, maden işçilerinin dayaktan hakarete kadar birçok kötü muameleye maruz kaldığı açıklanmıştır.

“Erdoğan Durmuyor” başlıklı manşet haberde, Erdoğan'ın, Genişletilmiş İl Başkanları Toplantısı'nda, Soma faciası ile ilgili “Hiç kaza olmaz diye bir anlayışa, doğru demek yanlış olur. Kaza oranını minimize etmek en ideal olanıdır. Ama sıfırlamak, dünyanın hiçbir yerinde mümkün değildir.” sözlerine yer verilmiştir.

Cumhuriyet gazetesinin 24 Mayıs 2014 tarihli sayısında Soma haberlerine manşet ya da sürmanşette yer verilmemiştir. “Soma'da, Gül'ü Bile Yanıltmışlar” başlıklı haberde, Türk-İş heyetini kabul eden Gül'ün, DDK'nin raporu dikkate almış olsaydı, Soma faciasının yaşanmamış olacağına dikkat çektiği ve Soma'da kendisine “trafo patlaması” denilerek yanıltıldığını, bu durumun üzücü olduğunu ifade ettiği aktarılmıştır. Haberde dönemin Cumhurbaşkanı'nın “Kurtarma ekipleri daha önce oraya getirilebilirdi.” değerlendirmesine yer verilmiştir. Türk-İş'in, resmen cinayet

işlediğini vurguladığı, bağımsız bir araştırma komisyonu kurulmasında Gül'ün öncülük etmesini istedikleri ifade edilmiştir.

Yeni Şafak gazetesinin 24.05.2014 tarihli sayısında Soma haberlerine manşet ya da sürmanşette yer verilmemiştir. “300 Avukat Gönüllü Oldu” başlıklı haberde, Soma’da hayatını kaybeden 301 madencinin mağdur ailelerinin haklarını savunmak için 300 avukatın gönüllü olduğu ele alınmıştır. Avukatların tazminatlardan kazandıkları ücretleri ortak bir fonda birleştirip ailelere bağışlayacakları aktarılmıştır.

Hürriyet gazetesinin “Uyardık Ama Dinlemediler” başlıklı manşet haberinde, Soma Kömür İşletmeleri’nin eski yöneticisi Dr. Selim Şenkal’ın 7 yıl önce ocakta sürekli yangın riski olduğunu TKİ’ye bir yazı ile bildirdiklerini ancak “Sıkıntı olmaz” yanıtını aldıklarını söylediği belirtilmiştir. Haberin devamında Şenkal’ın maden hakkında verdiği detaylara yer verilmiştir.

Şekil 12. Taraf, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Hürriyet Gazetelerinin Soma Haberleri

25.05.2017						
Gazete	Başlık	Tam Sayfa	Sürmanşet	Manşet	Dönüşlü	Fotoğraf
Taraf	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Cumhuriyet	Son Bir Yılda Ölen Gençler ve Soma’ya				*	*
	Çizmeleri Kapıda Bekliyor				*	*
Yeni Şafak	Halkıma Saygı Duyacaksınız			*		*
Hürriyet	Aynı Kentte İki Kare			*		*

Taraf gazetesinin 25 Mayıs 2014 tarihli sayısının, ilk sayfasında Soma haberlerine değinilmemiştir.

Cumhuriyet gazetesinin ilk sayfasında Soma haberlerine sürmanşet ya da manşette yer verilmemiştir. “Son Bir Yılda Ölen Gençler ve Soma’ya” başlıklı haberde, Nuri Bilge Ceylan’ın “Kış Uykusu” adlı filminin 67. Cannes Film Festivali’nde Altın Palmiye ödülü kazandığı, Ceylan’ın bu ödülü son bir yılda hayatını kaybeden Türk gençlerine ve Soma’da ölen madencilere adadığı duyurulmuştur.

Aynı gazetenin “Çizmeleri Kapıda Bekliyor” başlıklı haberinde, ölen madencilerden birinin eşi olan Hatice Hanım’ın, eşinin mezarının başındaki sözlerine

“Kapıda yedek çizmeleri duruyor, o çok titizdi, her zaman çizmelerini pırıl pırıl yapardı. Kaldıramıyorum onları, sanki gelip giyecek.” şeklinde yer verilmiştir.

Yeni Şafak gazetesinin “Halkıma Saygı Duyacaksınız” manşetli haberinde, Başbakan Erdoğan’ın, Soma için taziyelerini ileten Almanya Başbakanı Merkel’e teşekkür ettiği, facianın ardından Okmeydanı’nda yaşanan olaylara değinen Erdoğan’ın, Türkiye’deki bazı gruplarla koordineli hareket eden Almanya yayın kuruluşlarının provokatif haberlerini eleştirdiği belirtilmiştir.

Hürriyet gazetesinin “Aynı Kentte 2 Kare” başlıklı manşet haberinde, Başbakan’ın, Köln’de bir spor salonunda yaptığı mitinge on binlerce Türk’ün geldiği, sokaklarda da Erdoğan aleyhine protestoların olduğu, Soma’daki faciada ölen madenciler için okunan dualara eşlik eden Erdoğan’ın daha sonra konuşma yaptığı aktarılmıştır. Haberin devamında Erdoğan’ın, Köln’de bazı sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ile görüşmek üzere geldiği belirtilmiştir. Otelin önünde güllerle karşılandığı, Köln Askeri Havalimanı’ndan bir otele geçtiği ve burada da toplanan bir grup vatandaş tarafından Erdoğan’ın makam aracına güllerin atıldığı “Dik dur eğilme bu millet seninle!” sloganları atan vatandaşların Erdoğan’a sevgi gösterisinde buldukları açıklanmıştır.

Şekil 13. Taraf, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Hürriyet Gazetelerinin Soma Haberleri

26.05.2017						
Gazete	Başlık	Tam Sayfa	Sürmanşet	Manşet	Dönüslü	Fotoğraf
Taraf	3 Maden Sahibi Medya CEO’su		*			
Cumhuriyet	SMS’le Ölüm Çağrısı				*	
Yeni Şafak	Soma Yetimleri 25 Yaşına Kadar Maaş Alacak				*	*
Hürriyet	Sağlam Raporu Enişteden			*		*

Taraf gazetesinin “3 Maden Sahibi Medya CEO’su” başlıklı sürmanşet haberinde, Soma’da 301 işçinin, taşeron firma tarafından katledildiği söylenmiştir. Haberde enerji kulislerine havuz bombasının düştüğü, bir yayın grubunun CEO’sunun 3 ayrı maden şirketinin sahibi olduğu ve aldığı ruhsatları yüzde 20-30 komisyon ile üçüncü kişilere sattığının anlaşıldığı açıklanmıştır. CEO’nun fikir hocasının ise bir “başdanışman” olduğu aktarılmıştır.

Cumhuriyet gazetesinin 26 Mayıs 2014 tarihli sayısında, Soma haberlerine manşet ya da sürmanşette yer verilmemiştir. “SMS’le Ölüm Çağrısı” başlıklı haberde, Soma’da katliam yaşanan maden ocağının da sahibi olan Soma Holding’in üretime ara verdiği, diğer iki ocağındaki işçilere madene inip çalışmaları için telefonla mesaj gönderdiği belirtilmiştir. CHP Manisa Milletvekili Özgür Özel’in, madencilerin dayıbaşları tarafından tehdit edildiklerini söylediği; işçilere, şirketin diğer madenlerinde zorla çalıştırılmak için baskı yapıldığına dikkat çektiği aktarılmıştır.

Yeni Şafak gazetesinin aynı tarihli sayısında Soma haberlerine manşet ya da sürmanşette yer verilmemiştir. “Soma Yetimleri 25 Yaşına Kadar Maaş Alacak” başlıklı haberde, dönemin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Ayşenur İslam’ın, Soma faciasında şehit olan işçilerin çocuklarına 25 yaşına kadar maaş verilmesini sağlayacak düzenlemenin yapılacağını söylediği aktarılmıştır. Düzenlemeye göre üniversiteye devam etmeyecek çocuklarda yaş sınırının ise 18 olacağı belirtilmiştir.

Hürriyet gazetesinin “Sağlam Raporu Enişteden” başlıklı manşet haberinde, Soma’daki kaza öncesi madenin 13, 14, 17 ve 18 Mart günlerinde denetlendiği, sonuçta “Programlı teftişte noksan bulunmamıştır.” yazılı bir rapor çıktığı aktarılmıştır. Ancak o denetimde “kusursuz raporu” veren İş Başmüfettişi Emin Gümüş’ün, madenin Projelendirme ve Etüt Müdürü Hayri Kebapçılar’ın enişttesi olduğunun ortaya çıktığı açıklanmıştır.

Şekil 14. Taraf, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Hürriyet Gazetelerinin Soma Haberleri

27.05.2017						
Gazete	Başlık	Tam Sayfa	Sürmanşet	Manşet	Dönüslü	Fotoğraf
Taraf	301 Ölümün İzi Arşivden Çıktı			*		*
Cumhuriyet	İşçi İsyanı İstifa Ettirdi				*	*
Yeni Şafak	İşçi Baskını İstifa Ettirdi				*	*
	Acılarını Paylaştı				*	*
Hürriyet	Maden İşçileri Sendikayı Bastı				*	*

Taraf gazetesinin “301 Ölümün İzi Arşivden Çıktı” başlıklı manşet haberinde, Enerji ve Çalışma Bakanları arasındaki yazışmalara göre faciannın meydana geldiği oaktaki tehlikenin bilindiği aktarılmıştır. Devletin iki bakanlığı arasındaki

yazışmalara ve raporlara göre gaz sızıntısı nedeni ile Soma Holding'e bağlı Eyzek kömür sahasının 19 Aralık 2011 tarihinde kapatıldığı ancak bir süre sonra eksikliklerin giderildiği belirtilerek yeniden açıldığı belirtilmiştir. Ayrıca haberin devamında faciyanın meydana geldiği tarihe kadar madende gaz sızıntısının sınırı sürekli aştığı ancak bu seviyelerin normal kabul edildiği açıklanmıştır.

Cumhuriyet gazetesi, Soma haberlerine manşet ya da sürmanşetinde yer vermemiştir. "İşçi İsyanı İstifa Ettirdi" başlıklı haberde, Soma'da yüzlerce işçinin hayatını kaybettiği faciada işçilerin protestosunun sonuç verdiği ve dönemin Türkiye Maden İş'in Ege Şube yönetiminin görevinden ayrıldığı açıklanmıştır.

Yeni Şafak gazetesi, Soma haberlerine manşet ya da sürmanşette yer vermemiştir. "İşçi Baskını İstifa Ettirdi" başlıklı haberde, Soma'da maden işçilerinin Türkiye Maden İş Sendikası önünde toplanarak eylem yaptığı aktarılmıştır. Sendikanın Ege Şube Başkanı Tamer Küçükgencay ve yönetim kurulunun istifa ettiği belirtilmiştir.

"Acılarını Paylaştı" başlıklı haberde, dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün eşi Hayrünnisa Gül'ün maden faciasında hayatlarını kaybeden madencilerinin ailelerine ziyarette bulunduğu ele alınmıştır.

Hürriyet gazetesinin "Maden İşçileri Sendikayı Bastı" başlıklı haberinde, Soma'da 301 madencinin hayatını kaybettiği faciadan sonra "dayı başları"nın önceki gün mesajla "işçilere dönün" tehdidinde bulunduğu, işçilerin isyan ettiği haberine yer verilmiştir.

SONUÇ

Yapılan incelemeler sonucunda oluşturulan tablolar ve elde edilen bulgular, günlük yaşamdaki olayların farklı açılardan yorumlanabildiğini, her bir olayın önem derecesinin, toplumun her kesiminde ve toplum içindeki her bir bireyde farklı şekillerde değerlendirilebileceğini bize göstermektedir. İncelenen gazete haberlerinde ele alınan konu aynı olmasına rağmen yaşanan olaylar, her gazetenin ve yazarın kendi bakış açısına göre şekillendirilmiş ve haberin içeriği bu doğrultuda biçimlendirilerek okuyucularına aktarılmıştır. Haberlerin gazetelerdeki konumlandırılış biçimleri de farklılık göstermektedir. Olay ilk andan itibaren farklı gazetelerde farklı önem

derecelerine göre sunulmuştur. Yapılan haberler, manşet, sürmanşet, tam sayfa haber ya da dönüşlü haber biçiminde aktarılmıştır. Bu durum gazetelerin, aktarılan olaylara verdikleri önem derecesi hakkında bizleri bilgilendirmektedir. Ayrıca zaman içerisinde ele alınan konu ve yaşanan olaylar bazı gazetelerde diğer yaşananların gölgesinde kalmıştır.

Haberlerin içerikleri incelendiğinde kimi gazetelerde duygusal boyutun daha ağır bastığı, kimi gazetelerde ise siyasi ve ekonomik yönün daha ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Her bir gazete ve yazarı, kendi bakış açısına göre olaylara farklı perspektiflerden yaklaşmış ve içerikleri bu doğrultuda şekillendirerek farklı noktalardan konuyu işlemiştir. Haberde adı geçen ve görüşleri aktarılan bireyler içinde bu durum geçerlilik göstermektedir. Adı geçen kişilerin görüşleri, olaylara yaklaşım tarzları ve yorumlayış biçimleri görecelidir. Her birey yaşanan bu acı olaya kendi çerçevesinden yaklaşmış ve kendi bakış açısına göre çeşitli yorumlar gerçekleştirmiştir. Bu da ortaya birden fazla düşüncenin çıkmasına neden olmuştur. Elde edilen diğer bir sonuç ise, haberler incelendiğinde yaşanan facianın nedenin veya nedenlerinin gün geçtikçe farklı olaylara bağlanması ve farklı açıların ortaya çıkmasıdır. Bu da toplumsal yaşam içinde hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığını göstermektedir. Yaşanan tüm olaylarda tek bir neden olabileceği gibi birden fazla ve komplike nedenler de söz konusu olabilmektedir.

Bireyler, ancak kişilerarası iletişim faaliyetleri sayesinde bu farklılıklar arasında anlaşma ve uzlaşma sağlayabilmektedirler. Bu durum farklılıkların olmadığı anlamına gelmez. Kişilerarası iletişim faaliyetleri ile bireyler birbirlerinden etkilenmekte ve kendi aralarında ortak paydalar, değer yargıları oluşturabilmekte ya da var olan değer yargıları üzerinde uzlaşabilmektedirler. Böylelikle toplum içindeki kargaşa ve çatışmalar en aza indirgenebilmektedir.

KAYNAKÇA

ALPER, Ömer Mahir (2003). Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara, Cilt:28, 279-284.

- ARMAĞAN, Ahsen (2014). Yalnızlık ve Kişilerarası İletişim İlişkisi: Öğrenciler Üzerinde Bir Araştırma, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7 (30), s. 27-43.
- BASSETT, Bruce ve Edney, Ralph (2013). İzafiyet Teorisi, (Çev: Duygu Akın). İstanbul: NTV Yayınları
- BORN, Max (1995). Görelilik Kuramı, (Çev: Celal Kaplan). İstanbul: Evrim Yayınevi
- BÜYÜKKARA, Mehmet Ali (2010). Mezhepler Tarihine Giriş, (Editör), Mehmet Ali Büyükkara, İslam Mezhepleri Tarihi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları, s.2-26.
- CANDANSAYAR, Selçuk ve Coşar, Behçet (2001). Küreselleşme, Post Modernizm ve Kültürel Görecelik, Ankara Üniversitesi Psikiyatri Kriz Uygulama Merkezi ve Araştırma Merkezi Kriz Dergisi, Ankara, 9, (2), s. 41-47.
- CEVİZ, Ahmet (2000). Paradigma Felsefe Sözlüğü, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- DAVIES, Paul (2003). İletişimde Dönüşümler, (Editör), Ferhat Odabaşı. Bilgi ve İletişim Teknolojileri Işığında Dönüşümler, Ankara: Nobel Yayınları, s.231-255.
- EINSTEIN, Albert (2010). İzafiyet Teorisi, (Çev: Günel Aktaş), İstanbul: Say Yayınları.
- EINSTEIN, Albert (2013). Son Yıllarım, (Çev: Ferhat İyidoğan), İstanbul: Kırmızıkeci Yayınevi.
- GÖKÇE, Orhan (2006). İletişim Bilimi İnsan İlişkilerinin Anatomisi, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- GÖRGÜN, Tahsin (2010). İslam ve Ahlak, (Editör), Tahsin Görgün. İslam Ahlak Esasları, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, s.2-21.
- GREENE, Brian (2008a). Evrenin Dokusu, Uzay, Zaman ve Gerçekliğin Dokusu, (Çev: Murat Alev), Eskişehir: Tübitak Yayınları 2-21.
- GREENE, Brian (2008b). Evrenin Zarafeti, (Çev: Ebru Kılıç), Ankara: Tübitak Popüler Bilim Kitapları.

- GÜLTEKİN Nihat ve Sığırı, Ünsal (2007). “Bir Kültür Boyutu Olarak Bireycilik-Ortaklaşa Davranışçılık ve Örgütsel Kültüre Yansımaları”. Marmara Üniversitesi İ.B.F Dergisi, İstanbul, 23, (2), s. 273-284.
- GÜNDÜZ, Mustafa (2005). Ahlak Sosyolojisi, Ankara: Anı Yayıncılık.
- HAWKING, Stephan (2008). Zamanın Daha Kısa Tarihi, (Çev: Selman Ögünç), İstanbul: Doğan Kitap.
- HAWKING, Stephan ve Mlodinow, Leonard (2012). Büyük Tasarım, (Çev: Selma Ögünç), İstanbul: Doğan Kitap.
- HAWKING, Stephan (2013). Ceviz Kabuğundaki Evren, (Çev: Kemal Çömlekçi), İstanbul: Alfa Bilim.
- KARAMAN, Hayrettin vd. (1998). İman ve İbadetler, Diyanet İşleri Başkanlığı Dijital İlmihali, Cilt1.
- KARTARI, Asker (2006). Farklılıklarla Yaşamak, Kültürlerarası İletişim, Ankara: Ürün Yayınları.
- LAZAR, Judith (2001). İletişim Bilimi, (Çev: Cengiz Anık), Ankara: Vadi Yayınları.
- ORHON, E. Nezh (2012). Uluslararası ve Kültürlerarası İletişim, İletişim Bilgisi, (Editör), E.Nezih Orhon, Ufuk Eriş, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, s.56-171.
- ÖZBAY, Ekrem vd. (2010). İmam- Hatip Liseleri Karşılaştırmalı Dinler Tarihi Ders Kitabı, (Editör), Ramazan Yıldırım, Ankara: Devlet Kitapları.
- ÖZODAŞIK, Mustafa (2009). Kişilerarası İletişim Sürecinde Algı, İkna ve Empatik İlişkiler, Konya: Tablet Kitabevi.
- REBOUL, Oliver (1995). “Değerlerimiz Evrensel midir?”, Eğitim Yönetimi Dergisi Çev: Hüseyin Izgar, Yıl 1, Sayı:3, Güz Dönemi, Ankara: Pegem Yayıncılık, 363-373.
- SADIK, Necmettin (1936). Sosyoloji, İstanbul: Devlet Basımevi.

- STRAUGHAN, Roger (2008). “Ahlaki Gelişim, Dini Düşünce ve Davranışlar”, (Çev: Abdulvahit İmamoğlu ve Tuncay Aksöz), Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 10 (17), s.17-74.
- TASLAMAN, Caner (2011). Din Felsefesi Açısından İzafiyet Teorisi Makale <http://www.canertaslaman.com>, Erişim Tarihi: 10.01.2018.
- TASLAMAN, Caner (2013). Bigbang ve Tanrı, İstanbul: İstanbul Yayınevi.
- TURGUT, Sadi (2005). “Einstein’ın Mucize Yılı Özel Görecelik”, Bilim Teknik Dergisi, Ankara: Tübitak Yayınları, Sayı: 447, Cilt:38, s.38-45.
- UYSAL, Enver (2003). “Değer Üzerine Bazı Düşünceler ve Bir Erdem Tasnifi Denemesi, İnsani Erdemler ve İslami Erdemler”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 12 (1), s.51-59.
- YALKUT, Aydın, (1986). Büyük Larouse Sözlük ve Ansiklopedisi, Cilt:6. İstanbul: İnterpress Basın ve Yayıncılık,